

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ В ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ

THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF FINANCIAL FLOWS IN LOGISTICS SYSTEMS

Доведено, що на сучасному етапі розвитку економіки ефективність руху товарних потоків та результативність функціонування логістичних систем залежить від ефективності використання фінансових потоків. Відзначено, що у сучасному науковому дискурсі для трактування поняття «фінансовий потік» використовуються різні підходи, які дозволяють розглядати його як у вузькому так і широкому сенсі. Акцентовано увагу на розмаїтті фінансових потоків та сформовано їх класифікацію. Зауважено, що використання значної кількості різновидів при управлінні потоковими процесами в логістичних системах може ускладнити цю діяльність. Досліджено основні характеристики фінансових потоків, які виступають індикаторами результативності взаємин учасників логістичного процесу. Акцентовано увагу на тому, що параметри фінансових потоків у логістичній системі повинні відповідати певним вимогам.

Ключові слова: фінансові потоки, логістичні системи, фінансова логістика, логістичні процеси, управління логістичними системами, ефективність.

It has been proven that at the current stage of economic development, the efficiency of the movement of goods flows and the effectiveness of the operation of logistics systems depends on the efficiency of the use of financial flows. It is emphasized that this is especially relevant when financial resources are limited in enterprises. This requires primary attention to the analysis of relevant financial flows at the stages of forecasting, organization and control of logistics operations as a basis for planning the movement of material flows, management of flow processes and logistics systems as a whole. According to the research results, it was noted that there is no unambiguous interpretation of the concept of "financial flows" in modern scientific discourse, and the authors use different approaches to define it, considering this definition in both a narrow and a broad sense. It was established that financial flows differ in diversity and heterogeneity. Their main types are summarized in the form of a classification based on such basic features as: relation to a certain logistics system; appointment; the method of transferring the advanced value to the goods; form of calculations, etc. It is noted that this list of classification features is not exhaustive and can be expanded. But the use of a significant number of varieties in the analysis and optimization of the management of flow processes in logistics systems can complicate this activity and cause a decrease in the efficiency of logistics management. The main characteristics of financial flows, which are indicators of the effectiveness of the relationships of the participants in the logistics process and testify to the level of efficiency of the management of financial resources and logistics systems as a whole, have been studied. Among them: the volume and value of the flow; time and its orientation. It is noted that other additional characteristics are determined taking into account the specifics of the enterprise and the importance of a specific financial flow. Attention is focused on the fact that the parameters of financial flows in the logistics system must meet certain requirements that are of interest in the organization of flow processes and their management. Among them: sufficiency; consistency with other types of flow processes in the logistics system; adaptability of financial flow characteristics; creation of conditions for optimization; ensuring the reliability of funding sources, etc.

Key words: financial flows, logistics systems, financial logistics, logistics processes, management of logistics systems, efficiency.

УДК 658.7:338.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-7>

Молодик М.Б.

аспірант кафедри економіки, маркетингу та бізнес-адміністрування, Державний університет інфраструктури та технологій

Molodyk Maryna

State University of Infrastructure and Technology

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки ефективність руху товарних потоків та результативність функціонування логістичних систем різного рівня (мікро-, мезо-, макро-) багато в чому залежить від безперервності цього процесу, оптимізації обслуговування та ефективності використання фінансових потоків, які пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням, реалізацією продукції та послуг, технологічними процесами суб'єктів господарювання, надходженням інвестицій, банківськими операціями, страхуванням тощо.

Крім того, дослідники [1; 2] цілком слушно звертають увагу на той факт, що обмеженість частини вітчизняних підприємств у фінансових ресурсах потребує першочергової посиленої уваги до аналізу відповідних фінансових потоків на стадіях прогнозування, організації і контролю логістичних операцій, що має складати базис для подальшого

планування руху матеріальних потоків, коригуючи існуючі підходи до управління потоковими процесами та логістичними системами в цілому.

Тому, однією з основних задач фінансового обслуговування товарних потоків в логістичних системах є забезпечення їх руху відповідними фінансовими ресурсами, в оптимальному обсязі, у необхідні строки, з використанням максимально ефективних джерел фінансування.

Вищевказане обумовлює доцільність виокремлення фінансової логістики як «розділу, що вивчає рух фінансових потоків в логістичних системах» [3, с. 145], які формуються та використовуються для забезпечення ефективного пересування матеріальних потоків у межах вказаних систем, пов'язані з виробництвом, транспортуванням, матеріально-технічним забезпеченням, збутом та іншими господарськими функціями суб'єктів господарювання. Це потребує опрацювання основних теоретичних

підходів до їх формування в логістичних системах задля підвищення ефективності управління ними, актуалізуючи тематику даного дослідження

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам формування фінансових потоків у взаємозв'язку з іншими видами поточкових процесів присвячено праці таких науковців, як: Г. Ачкасова [1], Є. Крикавський [4], О. Сумець [3], С. Чен [5], Я. Ходова [6] та ін.

Досліджуючи особливості фінансових потоків в діяльності логістичних систем, науковці звертають увагу на їх роль в ефективному функціонуванні суб'єктів господарювання (Г. Азаренкова [7], І. Голофаєва [8], Л. Дікань [9]); аналізують сучасні підходи до розробки схем руху на підприємствах різних галузей національної економіки (І. Вініченко [10], О. Мороз [11], М. Пешко [12], З. Соколова [13]); пропонують термінологію та авторські погляди на формування механізмів управління фінансовою логістикою та оптимізацію поточкових процесів (А. Завербний [12; 14]; Н. Калюжна [15], В. Кузяк [16], Кулакова [17], Л. Кустріч [2] тощо).

Проте, незважаючи на існуючі дослідження та публікації, теоретичний базис формування фінансових потоків в логістичних системах потребує додаткового розгляду, що дозволить сформувати відповідне підґрунтя для подальшої оптимізації поточкових процесів в існуючих умовах.

Постановка завдання. Метою роботи є узагальнення теоретичних підходів до формування фінансових потоків в логістичних системах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Результати досліджень дозволили констатувати, що у сучасному науковому дискурсі не існує однозначного трактування поняття «фінансові потоки», а для його визначення авторами використовуються різні підходи, що дозволяє розглянути цей термін як у вузькому так і широкому сенсі, демонструючи різноманітність поглядів.

Так, у вузькому розумінні ця дефініція трактується як: «синхронізований у часі спрямований рух фінансових ресурсів, пов'язаний з матеріальними, інформаційними та іншими потоками» [6, с. 93].

На спрямованість руху фінансових ресурсів та зв'язок з вищезначеними потоками як в межах логістичної системи, так і поза нею, звертається увага і в інших дослідженнях [5, с. 567; 8, с. 249; 13, с. 5].

Трактуючи фінансові потоки в широкому сенсі, автори, відзначаючи вищевказані характеристики, акцентуються на таких особливостях, як:

- «генерація з метою безперебійного забезпечення та переміщення інших логістичних потоків», створення запасів, необхідних логістичній системі [9, с. 77];

- приналежність до певного часового періоду, що пов'язано з «необхідністю виникнення у процесі господарювання матеріального потоку» [11, с. 25];

- «направленість на результативність господарської діяльності, унаслідок чого виникають економічні відносини» [14].

На відміну від вищезначених трактувань, теж досліджуючи поняття фінансових потоків в широкому сенсі, дещо інший підхід застосовує Г. Азаренкова Г., розглядаючи їх як «цілеспрямований рух, зміну (обсягів, типів, форм та видів) фінансових ресурсів певного суб'єкта господарювання», але пов'язуючи їх здійснення як в поєднанні з відповідними грошовими потоками (еквівалентні фінансові потоки) так і ні (безеквівалентні), роблячи акцент на «обов'язковості урахування фактору часу та відбитті ліквідності зазначених фінансових ресурсів» [7, с.35].

Дещо під іншим кутом розглядають цю дефініцію автори дослідження [4, с.39], які визначають фінансовий потік у вигляді грошових оборотних активів підприємства, які «генеруються процесом виконання логістичних операцій з матеріальним потоком у певному часовому періоді, а також джерела коштів, що забезпечують перебіг цього процесу у відповідному часовому інтервалі». Специфіка даного підходу базується, в першу чергу, саме на обслуговуванні процесу переміщення відповідного потоку товарно-матеріальних цінностей у часі та дозволяє акцентуватись на елементах та джерелах формування фінансових потоків в розрізі окремих логістичних операцій.

На відміну від наведених вище підходів, ряд науковців, визначає цей термін як «направлений рух грошових коштів або ресурсів в логістичних системах і між ними, необхідний для забезпечення матеріальних та інформаційних потоків» [15, с. 93]. Тим самим підкреслюючи їх першочерговість та значущість при формуванні інших поточкових процесів.

На нашу думку найбільш повно віддзеркалює зміст фінансового потоку визначення, за яким даний термін трактується як той, що «... формується в логістичній системі й поза нею, має функцію з обслуговування конкретних матеріальних, інформаційних і транспортних потоків, а також різного роду операцій у взаєминах господарюючих суб'єктів шляхом спрямованого переміщення коштів» [3, с. 28]. Акцентуючись на зовнішньому та внутрішньому характері таких потоків, автори розглядають їх рух у взаєзв'язку з іншими видами поточкових процесів та логістичних операцій, що більш повно відображає економічну сутність даної категорії.

Результати аналізу функціонування логістичних систем дозволили констатувати, що фінансові потоки відрізняються розмаїттям та неоднорідністю, що обумовлює доцільність представлення їх видів у вигляді класифікації (табл. 1).

Слід констатувати, що даний перелік класифікаційних ознак не є вичерпним, а серед фінансових

Види фінансових потоків за різними класифікаційними ознаками

№	Класифікаційна ознака	Види фінансових потоків
1	По відношенню до певної логістичної системи	- зовнішні (вхідні та вихідні); - внутрішні
2	За призначенням	- ті, що обумовлені процесом закупівлі товарів; інвестиційні; - фінансові потоки по відтворенню робочої сили; - ті, що пов'язані з формуванням матеріальних витрат у процесі виробничої діяльності логістичних систем; - що виникають у процесі продажу товарів та ін.
3	В залежності від способу перенесення авансованої вартості на товари	- супутні руху основних фондів підприємства; - обумовлені рухом оборотних коштів підприємства.
4	За формою розрахунків, яка застосовується	- грошові; - інформаційно-фінансові: (потоки безготівкових фінансових ресурсів по розрахунках платіжними дорученнями, платіжними вимогами, інкасовими дорученнями, документарними акредитивами й рахунковими чеками)
5	За видами господарських зв'язків	- горизонтальні; - вертикальні
6	За періодичністю виникнення	- регулярний; - дискретний (разові платежі, наприклад, придбання об'єктів виробництва)
7	За рівнем достатності	- дефіцитний; - відповідно до встановленого оптимального розміру; - надмірний.

Джерело: сформовано автором за даними [3, с. 46; 4, с. 51; 7, с. 33]

потоків, які мають місце в логістичних системах, виокремлюються й інші види. Але слід зауважити, що використання значної кількості різновидів при аналізі та оптимізації управління потоковими процесами може ускладнити цю діяльність та спричинити зниження ефективності логістичного менеджменту.

Розглядаючи підходи до формування фінансових потоків вважаємо доцільним акцентуватись на їх основних характеристиках (рис. 1), значення яких є відповідними індикаторами результативності взаємин учасників логістичного процесу та свідчать про рівень ефективності управління фінансовими ресурсами та функціонування логістичних систем в цілому.

Звертаючи увагу на характеристики фінансових потоків зазначимо, що серед основних з них (в контексті забезпечення ефективного управління процесами в логістичних системах) особливий інтерес представляють такі, як:

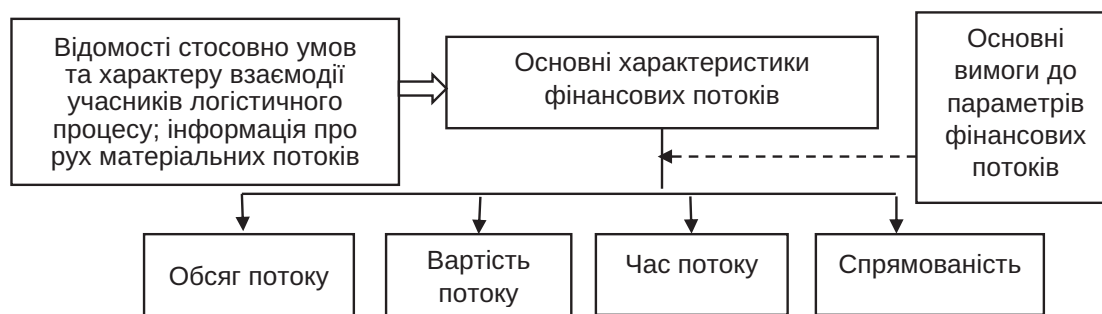
- обсяг потоку, який вказується у супровідних документах (фізичного, електронного характеру тощо) в грошових одиницях;
- вартість потоку, що визначається витратами на операції організаційного та управлінського характеру,
- час, який характеризує його доступність до споживача;
- спрямованість – пов'язана з необхідністю пересування відповідного матеріального потоку і визначається його відношенням до підприємства, де він утворений.

Зауважимо, що цей перелік не є вичерпним і інші додаткові характеристики визначаються, враховуючи специфіку певного підприємства та значущості конкретного фінансового потоку в логістичній системі.

Слід вказати, що параметри (характеристики) фінансових потоків у логістичній системі повинні відповідати певним вимогам, які представляють інтерес при організації поточкових процесів та управлінні ними.

Як свідчать результати досліджень, серед таких критеріїв першочергово слід звернути увагу на наступні: достатність – наявність визначеного обсягу фінансових ресурсів; узгодженість з іншими видами поточкових процесів в логістичній системі; адаптивність характеристик фінансових потоків до змін зовнішнього середовища та тих, що мають місце в самій логістичній системі; створення умов для оптимізації поточкових процесів; забезпечення надійності джерел фінансування та ін.

Висновки. В сучасній економіці ефективність руху товарних потоків та функціонування логістичних систем в цілому залежить від результативності управління фінансовими потоками, яке повинно спиратись на відповідний теоретичний базис. Результати досліджень дозволили констатувати відсутність однозначного трактування поняття «фінансовий потік» у сучасному науковому дискурсі та застосування різних підходів, які дозволяють розглядати цю дефініцію як у вузькому так і широкому сенсі. Крім того, фінансові потоки відрізняються розмаїттям та неоднорідністю.

Рис. 1. Характеристики фінансових потоків

Джерело: складено автором на основі [3, с. 59; 9, с. 78]

Але слід зауважити, що використання значної кількості різновидів при аналізі та оптимізації управління поточковими процесами в логістичних системах може ускладнити цю діяльність та спричинити зниження ефективності логістичного менеджменту.

Зазначимо, що фінансовим потокам притаманні певні характеристики, які є індикаторами результативності взаємин учасників логістичного процесу та свідчать про рівень ефективності управління фінансовими ресурсами й логістичними системами в цілому та визначаються з врахуванням специфіки підприємства й значущості конкретного фінансового потоку. Зазначимо, що ці параметри повинні відповідати певним вимогам, які повинні враховуватись при організації поточкових процесів та управлінні ними.

Але, слід вказати, що ефективність логістичного менеджменту в цій сфері в значному ступені залежить від формування ефективного дієвого механізму управління поточковими процесами в цілому і фінансовими потоками зокрема, що складає перспективи досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ачкасова Л.М. Аспекти управління фінансовими потоками в логістиці. *Економіка транспортного комплексу*. 2018. Вип. 31. С. 110–122.
2. Кустріч Л.О. Управління фінансовими потоками в логістичних системах у посткризовий період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-26>
3. Сумець О.М. *Теоретико-методологічні засади логістичної діяльності підприємств агропромислового комплексу: монографія*. Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2015. 544 с.
4. Крикавський Є.В., Чернописька Н.В. *Логістичні системи*. Львів: Видавництво: Львівська політехніка, 2019, 288 с.
5. Chen S.C., Teng J.T. Inventory and credit decisions for time-varying deteriorating items with up-stream and down-stream trade credit financing by discounted cash flow analysis. *European Journal of Operational Research*. 2015. № 243(2). Р. 566–575.

6. Ходова Я.О. Засади ефективного управління фінансовими потоками в логістичних системах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 14. Частина 3. С. 92–95.

7. Азаренкова Г.М. *Фінансові ресурси та фінансові потоки (теоретичний аналіз): [монографія]*. Харків: ПП Яковлева, 2003. 103 с.

8. Голофаєва І.П. Фінансові потоки в логістичній діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 8. С. 248–252.

9. Дікань Л.В., Малахов В.А. Теоретичні аспекти сутнісного розуміння фінансових потоків промислового підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 76–80.

10. Вінченко І., Васильєв С., Помазан Л. Особливості та оптимізація логістичних систем сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-72>

11. Мороз О.В., Музика О.В. *Системні фактори ефективності логістичної концепції постачання на підприємствах: монографія*. Вінниця : УНІВЕРСУМ Вінниця, 2017. 165 с.

12. Пешко М., Завербний А. Проблеми та перспективи зміни ланцюгів поставок з метою мінімування втрат під час війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1769> (дата звернення: 19.03.2024).

13. Sokolovska Z.M. Cash flow modeling of industrial enterprises in conditions of uncertainty in the market. *Economics: time realities*. 2018. № 1 (35). Р. 5–12. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No1/5.pdf>. (дата звернення: 19.03.2024).

14. Завербний А., Дзуліт З., Вуєк Х. Особливості формування логістичних ланцюгів в умовах війни та у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1750>. (дата звернення: 19.03.2024).

15. Калюжна Н.Г., Шеремет А.С. Логістична система України: актуальні проблеми та пріоритети відновлення. *Бізнес Інформ*. 2022. № 4. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-90-96>

16. Кузяк В. Управління логістичними процесами в Україні: проблеми та шляхи розв'язання в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-13>

17. Кулакова С., Калембет А., Подкопова Д. Особливості формування логістичних витрат підприємств в умовах воєнного стану. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2023. № 1(8). С. 22–29.

REFERENCES:

1. Achkasova, L.M. (2018). Aspekty upravlinnia finansovymu potokamy v lohistytsi [Aspects of financial flow management in logistics]. *Ekonomika transportnoho kompleksu*, vol. 31, pp. 110–122. [in Ukrainian].

2. Kustrich, L.O. (2022). Upravlinnia finansovymu potokamy v lohistychnykh systemakh u postkryzovyi period [Management of financial flows in logistics systems in the post-crisis period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-26> [in Ukrainian].

3. Sumets, O.M. (2015). *Teoretyko-metodolohichni zasady lohistychnoi diialnosti pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu: monohrafiia* [Theoretical and methodological principles of logistics activities of enterprises of the agro-industrial complex: monograph]. Kharkiv: TOV «Drukarnia Madryd», 544 s. [in Ukrainian].

4. Krykavskiy, Ye.V. & Chornopyska, N.V. (2019). *Lohistychni systemy* [Logistics systems]. Lviv: Vydavnytstvo: Lvivska politekhnika, 288 p. [in Ukrainian].

5. Chen, S.C. & Teng, J.T. (2015). Inventory and credit decisions for time-varying deteriorating items with up-stream and down-stream trade credit financing by discounted cash flow analysis. *European Journal of Operational Research*, 243(2), 566–575.

6. Khodova, Ya.O. (2015). *Zasady efektyvnoho upravlinnia finansovymu potokamy v lohistychnykh systemakh* [Principles of effective management of financial flows in logistics systems]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 14, 3, 92–95. [in Ukrainian].

7. Azarenkova, H.M. (2003). *Finansovi resursy ta finansovi potoky (teoretychnyi analiz): [monohrafiia]* [Financial resources and financial flows (theoretical analysis): [monograph]]. Kharkiv: PP Yakovlieva, 103 p. [in Ukrainian].

8. Holofaieva, I.P. (2013). Finansovi potoky v lohistychnii diialnosti pidpriemstva [Financial flows in the logistics activity of the enterprise]. *Biznes Inform*, 8, 248–252. [in Ukrainian].

9. Dikan, L.V. & Malakhov, V.A. Teoretychni aspekty sutnisnogo rozuminnia finansovykh potokiv promyslovoho pidpriemstva [Theoretical aspects of the essential understanding of financial flows of an industrial enterprise]. *Ekonomika rozvytku*, 4 (60), 76–80. [in Ukrainian].

10. Vinichenko, I., Vasyliiev S. & Pomazan, L. (2023). Osoblyvosti ta optymizatsiia lohistychnykh system silskohospodarskykh pidpriemstv [Features and optimization of logistics systems of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-72>. [in Ukrainian].

11. Moroz, O.V. & Muzyka, O.V. (2017). *Systemni faktory efektyvnosti lohistychnoi kontseptsii postachania na pidpriemstvakh: monohrafiia* [System factors of the effectiveness of the logistics concept of supply at enterprises: a monograph]. Vinnytsia: UNIVERSUM Vinnytsia, 165 p. [in Ukrainian].

12. Peshko, M. & Zaverbnyi A. (2022). Problemy ta perspektyvy zminy lantsiuhiv postavok z metoiu minimizuvannya vtrat pid chas viiny [Problems and prospects of changing supply chains in order to minimize losses during the war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 44. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1769>. (accessed 19.03.2024). [in Ukrainian].

13. Sokolovska, Z.M. (2018). Cash flow modeling of industrial enterprises in conditions of uncertainty in the market. *Economics: time realities*, 1 (35), 5–12. Available at: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No1/5.pdf> (accessed 19.03.2024).

14. Zaverbnyi, A., Dvulit, Z. & Vuiek, Kh. (2022). Osoblyvosti formuvannya lohistychnykh lantsiuhiv v umovakh viiny ta u pislivoiennyi period [Peculiarities of the formation of logistics chains in the conditions of war and in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 43. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1750>. (accessed 19.03.2024). [in Ukrainian].

15. Kaliuzhna, N.H. & Sheremet, A.S. (2022). Lohistychna systema Ukrainy: aktualni problemy ta priority vidnovlennia [Logistics system of Ukraine: current problems and priorities of recovery]. *Biznes Inform*, 4, 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-90-96>. [in Ukrainian].

16. Kuziak, V. (2023). Upravlinnia lohistychnymy protsesamy v Ukraini: problemy ta shliakhy rozviazannia v umovakh voiennoho stanu [Management of logistics processes in Ukraine: problems and solutions in the conditions of martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-13>. [in Ukrainian].

17. Kulakova, S., Kalemбет, A. & Podkopova, D. (2023). Osoblyvosti formuvannya lohistychnykh vytrat pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of formation of logistics costs of enterprises in the conditions of martial law]. *Finansovo-kredytni systemy: perspektyvy rozvytku*, 1(8), 22–29. [in Ukrainian].